БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үнделеттирген

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952 август 29 ПЯТНИЦА № 169 (2599)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ВКП(б) Тыва обкомунуң X пленуму (1 арын).

ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында медээни совет улус улуг көдүрлүүшкүннүг уткаан (1 арын).

ВКП(б)-ниң Уставынга өскерилделер дугайында ВКП(б) XIX съездинге эш Н. С. Хрущёвтуң илеткелиниң тезистери (2—3 арыннар).

Ю. Назаренко.—Украин чогаалчылар—Сталинчы шанналдың чаа лауреаттары (3 арын).

Н. Ханашевич.—Кинофикацияның бистиң обласка моон соңгааргы перспективалары (3 арын).

П. Рисаков.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Партияның өскерткен Уставының төлевилели

Бистиң чуртувус хайныышкынныг хүннерде чурттап турар. ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында ВКП(б) ТК-ның дыннадыы бистиң бүгү улузувусту канчаар-даа аажок сорук кирген. Массаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейи өзүп турар. Коммунистиг тургузуушкуннуң чаа чедиишкиннери-биле съездиге алдар болдурарынга беленинин дугайын совет кижилер чаңгыс эп-сеткил-биле медеглеп турар.

XIX съездиге ВКП(б) ТК-ның документилерин—1951—1955 чылларда ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң беш дугаар беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездиниң директиваларының төлевилелин болгаш партияның өскерткен Уставының текстизиниң төлевилелин массалар изии-биле үүлзүүп уткаан. Ол төөгүлүг документилер болза, улустарның хосталгазының болгаш аас-кежиниң быжыг сууру — бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң улам чечектелиишкини дээш демиселдиң канчаар-даа аажок улуг перспективаларын ажыдып турар.

Ленин—Сталинның партиязының херээ бистиң чуртувуста бүгү улустуң херээ болу берген. Ажылчы чоннарның калбак массалары болза, коммунистиг партияны боттарының партиязы, чоок төрел партиязы кылдыр санап, боттарының салым-хуузун ооң удуртулгазынга эки-турабиле бүзүреткен болгаш ол партияның калбарып, быжыгарынга олар хан-дамырыпдан сонуургалдыг.

Пролетариаттың улуг баштынчылары болгаш башкылары Ленин биле Сталин большевик партияның үндезинин салгандан бээр чартыс чүс чыл чыгыы үе эрткен. Бистиң партиявыс бодунуң туруп келген чылдарының дургузунда делегейде чаңгыс-даа партияның эрттип көрбээнни улуг болгаш алдарлыг орукту эрткен. Ажылчы аңгының болгаш таараачыннарның эвилелин организастааш, коммунистиг партия болза, 1917 чылда Октябрь революциязының түннелинде капиталистернин болгаш помещиктерниң эрге-чагыргазын дүжүрерин, пролетариат диктатуразын организастаарын, капитализмни узуткаарын, кижини кижи дарлаар чорукту чок кылырын чедип алган болгаш социалистиг ниитилелди тургузарын хандырган.

Амгы үеде бистиң партиявыс чаа болгаш улам-на улуг сорулгаларны боттандырары-биле ажылдап турар.

Партияның өскерткен Уставының төлевилелинде чугаалап турары:

«Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ам кол сорулгалары болза, социализмден коммунизмче чоорту шилчилгениң аргазы-биле коммунистиг ниитилелди тургузары, ниитилелдиң материалдыг болгаш культурлуг деннелин соксаал чокка бедидери, ниитилелдиң кежигүннерин интернационализмниң болгаш бүгү чурттарның ажылчы чоннары-биле акы-дүнмалышкы харылзааларны тургузарының ёзузунга кижизидери, дайзыннарның агрессчи хөделиишкиннериндэн Советтиг Төрээн чурттуң идепкейлиг камгалалын бүгү хемчеглер-биле быжыглаары болур».

Большевизмниң быжыг организастыг принциптерин бадыткавышаан, бистиң партиявыс болза, ооң организастыг формалары болгаш ажылының методтары амгы төөгүлүг үениң онзагай байдалынга болгаш бо байдалдан үнүп турар политиктиг сорулгаларга бүрүнү-биле таарышкан турарынче үргүлчү чүткүп келген. Партияның өскерткен Уставының төлевилелиниң улуг ужур-дузазы болза, ол төлевилел бистиң партиявыстың байлактыг организастыг дуржулгазын байдып, ооң кол организастыг байдалдарын хөгжүдүп, ол байдалдарны коммунистиг ниитилелдиң чаа сорулгаларынга таарыштыр тодарадып турар.

Партияның өскерткен Уставының төлевилелинде айытканы:

«Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы ажылчын аңгының, ажылчы тараачыннарның болгаш ажылчы интеллигенцияның кижилеринден организастатынган бир аай бодалдыгларның — коммунистерниң эки-туранның дайынчы эвилели болур».

Өскениң күжүн мөлчүвес Совет Эвилелиниң хамаатызы, партияның программазын болгаш Уставын болгаш ажылчы чоннарны коммунистиг идепкейлиг-биле деткип дузалаар, партия организацияларының кайы бирээзинге ажылдап турар болгаш партияның бүгү шиитпирлерин күүседир кандыг-даа ажылчы кижи Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнү болуп болур. Медерелдиг, идепкейлиг болгаш коммунизмниң херээнге бердинген ажылчыннарны, тараачыннарны болгаш интеллигентилерни партия кежигүнүнге хүлээп алыр.

Партияның күжүнүң болгаш күчүзүнүң кол үүлү болза, ооң хүрээлениниң чаңгыс эви болур. Партияның өскерткен Уставында партия кежигүннериниң хүлээлгелерин илези-биле тодаргайлап турар. Партияның кежигүнү партияның чаңгыс эвин бүгү хемчег-биле камгалаар, партияның шиитпирлерин күүседир дээш идепкейлиг демиселчи болур. Партияның шиитпирлери-биле үүгле чөпшээрежири партия кежигүнүнге четпес. Партияның шиитпирин коммунистерниң идепкей чок болгаш ёзу барымдаалап көөр чоруу партияның дайынчы чоруун суларадыр болгаш партияның хүрээлеңинге турары-биле канчап-даа таарышпас. Партия кежигүнү болза, партияның бүгү кежигүннеринге ыяавыла албан болуп турар партийжи болгаш күрүне сагылга-чурумун сагыыр болгаш марксизм-ленинизмниң үндезиннерин шиңгээдип алыр дээш ажылдаар, күш-ажылга үлегерлиг болур хүлээлгелиг.

Партия болза, ажылчын аңгының мурнакчы, медерелдиг, организастыг организациязы, ажылчын аңгының өске организацияларының иштинде эң-не дээди хевирниң организациязы болур деп Ленин болгаш Сталин өөредип турар. Партия болза, ажылчын аңгының миллион-миллион массалары-биле ажылчын аңгының мурнакчы отрядының харылзаазының боттаныышкыны болур. Ооң ужурундан өскерткен Уставтың төлевилели партия кежигүнүнден мындыг негелдени салып турар: **«Массалар-биле харылзааны хүн-бүрүде быжыглаар, ажылчы чоннарның дилеглерин болгаш хереглелдерин өй-шаанда дыннангыр көөр, бистиң партиявыстың күштүг болгаш тиилетирбес чоруу—ооң чон-биле хан-дамырындан тудуш харылзаалыында деп үвени билбишаан, партийжи эвес массаларга партияның политиказының болгаш шиитпирлериниң утказын тайылбырлаар».**

Партия болза, кадрларны, бүгү-ле коммунистерни большевикчи шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң ёзузунга, бедик харыысалгалыг болгаш четпестер-биле эптежип шыдавас чоруктуң ёзузунга кижизидип турар. Партия кежигүнү болза, **«бот-шүгүмчүлелди болгаш адаандан шүгүмчүлелди калбарттыр, ажылда бар четпестерни илередир болгаш оларны узуткаарын чедип алыр, ажылда бар чедиишкиннерге байырлап тайбынзыраар болгаш оожургаар чорукка удур демисежир. Шүгүмчүлел кызар чорук улуг хоралыг чорук болур. Шүгүмчүлелди кым-на дуй шавар, ону байырлаашкын-биле болгаш мактаныышкын-биле солуур болдур, ол партияның хүрээлеңинге туруп шыдавас»** деп партияның өскерткен Уставының төлевилелинде айтып турар.

Партия кежигүнү болза, ажылчын-херектиң багай байдалдыг туруп турарын чажырар эрге чок болгаш партияның болгаш күрүнениң-даа эрге-ажыктарынга хоралыг үүлдерни чедирип болгу дег шын эвес чоруктарны тоовайн эрттип болбас ужурлуг. Ол ышкаш партия кежигүнүнүң хүлээлгези болза, партияның мурнунга шынчы болгаш ак-сеткилдиг болур, шынныг чорукту чажырып, хажыдып болбас. Ооң хүлээлгези болза, коммунистерниң серемчилелдии кандыг-даа участокка болгаш кандыг-даа байдалга эргежок чугула деп үвени билгеш, партияның болгаш күрүнениң чажыдын сагыыр, политиктиг серемчилелдиг болур.

Партияның шын политиктиг шугумун амыдырал кырынга боттандырар төлээде, партияның политиктиг шугумун билир, ону бодунуң хууда шугуму деп көрүп, ону амыдырал кырынга чорударынга белен, практика кырынга боттандырып билир болгаш ону харыылап, камгалап шыдаар, ол дээш демисежип билир кадрлар, кижилер херектиг. **«Партияның дааскаңы кандыг-даа албан-дужаалга кадрларны оларның политиктиг болгаш ажылгыр шынарларын ёзугаар шын шилип алыр дугайында партияның айтыышкынын чайгылыш чокка чорудар. Ол айтыышкынны үрээри, ажылдакчыларны өөнүк-тала харылзааларынын, хуузунда бердингениниң, чаңгыс-чер чурттуунуң болгаш төрел-төргүлүнүң демдектерин барымдаалап шилип алыры партияга турарынга таарышпас».**

Коммунистиг партияның кежигүнүнге өскерткен Уставтың төлевилелиниң даандырып турар хүлээлгелери бедик болгаш харыысалгалыг. Ол ышкаш партия кежигүнүнге берип турар эргелери база-ла улуг болгаш бедик-даа. Партия кежигүнү болза, партияның политиказының айтырыгларын партияның хуралдарынга азы партияның парлалгазынга хостуг болгаш ажыл-ишчи чугаалажырынга киржир, партияның хуралдарынга партияның кандыг-даа ажылдакчызын шүгүмчүлээр, партияның органнарынга соңгуур болгаш соңгудар, ооң ажыл-чорудулгазының болгаш аажы-чаныың дугайында шиитпир үндүрүп турар бүгү-ле таварылгаларда бодунуң киржирин негээр, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ТК-зынга чедир партияның кандыг-даа чадазынга кандыг-даа айтырыг-биле болгаш билдириишкин-биле айтырыгны тургузар эргелиг.

Партияның организастыг тургузуунун удуртулга болдурар принциви демократтыг централизм болур. Массаларны шын, соксаал чокка удуртур төлээде, партия болза, централизмниң эргелерине организастатынган турар ужурлуг деп Ленин болгаш Сталин өөредип турар. Өскертинген Уставтың төлевилели демократтыг централизмниң принциптерин быжыглавышаан, партияның бүгү удуртуг органнарының адаандан өрү үстүнге чедир соңгулдалыг болурун, партия органнарының бодунуң партия организацияларының мурнунга өй-өйде отчёттуг болурун, партияның шыңгыы сагылга-чурумну болурун, хөйүнге эвээжиниң чагыртырын, дээди органнарның шиитпирлериниң адакыларынга ыяавыла албан болурун баш удур көрүп, айтып турар.

Партияның иштики демократиязының дугайында өскерткен Уставтың байдалдары улуг ужур-дузалыг болуп турар. Партияның политиказының айтырыгларын тус-тус организацияларга, азы партияга хостуг болгаш боттуг чугаалажыр чорук болза, партияның иштики демократиязындан үнүп турар, партия кежигүнү бүрүзүнүң казытырбас эргези болур деп төлевилелде айтып турар. Партияга удур идегеттерниң талазындан партияның иштики демократиязын хажыдып ажыглаар чоруктан партияны камгалаар, партияның иштики демократиязын үүгле херекке дузалыг кылып, ону ажылчын аңгыга хоралыг кылдыр ажыглатынмас болдурар үүлдерни ооң-биле кады төлевилелде база айтып турар.

Партияның өскерткен Уставының төлевилели болза, канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг документ болур. Бистиң партиявыстың чедип алганы төөгүлүг тиилелгениниң дугайын, партияның мурнунда туруп турар чаа-чаа сорулгаларның дугайын, ол сорулгаларны боттандырарынга эргежок чугула организаакчы аргаларның дугайын ында чугаалап турар. Ынчангаш партийжи калбак массалар, бүгү-ле ажылчы чоннар ол төлевилелди улуу-биле деткиир дээрзи тодаргай. Амгы үеде эрттип турар партияның район болгаш хоорай конференцияларынга өскерткен Уставтың төлевилелин изии-биле чугаалажып көрүп, үүлдүгзүнүп турар.

ВКП(б)-ниң ээлчеглиг XIX съездинге белеткел ажылдары бүгү совет чуртта калбаа-биле чоруп турар. XIX съездини чыылдырар дугайында ВКП(б) ТК-ның доктаалынга, ВКП(б) ТК-ның съездиге уткуштур үндүрген төөгүлүг документизинге калбак партийжи масса болгаш бүгү ажылчы чоннар болза, коммунистиг партияны долгандыр, ооң Төп Комитедин, улуг баштынчы болгаш башкы эш Сталинны дол.андыр улам-на сырый катыжыышкыны-биле харыылап турар.

(«Правданың» мурнуку үүлү).

ВКП(б) Тыва обкомунуң X пленуму

Авгүстүң 26-да ВКП(б)-ниң область комитединиң пленуму болуп эртекн. Пленум областың IV партия конференциязын чыыр дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Обкомнуң пленумунуң доктаатканы болза: 1952 чылдың сентябрьның 20-де областың IV партия конференциязын чыылдырар, аңаа мындыг айтырыгларны чугаалажыр:

1. ВКП(б) обкомунуң отчёт илеткели — илеткелчи обкомнуң секретари эш **С. К. Тока.**

2. Ревизия комиссиязының отчёт илеткели—илеткелчи ревизия коммиссиязының даргазы эш А. И. **Каплунов.**

3. ВКП(б) обкомун болгаш ревизия комиссиязын соңгуур.

4. ВКП(б)-ниң XIX съездизинге делегаттар соңгуур.

Областың партия конференациязынга баар төлээлерниң нормазын доктааткан:

а) партияның 20 кежигүннеринден-не шиитпирлээр эргелиг бир төлээ.

б) партия кежигүнүнге 20 кандидаттардан-на чөвүлээр эргелиг бир төлээ.

Пленум дүжүт ажаап алыышкынының болгаш тараа белеткелиниң чорудулгазының дугайында ВКП(б) обкомунуң секретари эш **Н. Я. Дьяковтун** информациязын дыннаан.

Пленум организастыг айтырыг дугайын чугаалажып көрген.

ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында медээни совет улус улуг көдүрлүүшкүннүг уткаан

☆ ☆ ☆

Металлургчулар стахановчу ээлчегде

ДНЕПРОПЕТРОВСК. Партияның XIX съездизин чыылдырар дугайында дыннадыгга индустриалдыг Приднепрниң ажылчы чоннары кончуг улуг өөрүшкү-биле ужурашканнар. Бүдүрүлгелериниң ээлчеглериниге болгаш бригадаларынга съездини чыылдырар дугайында болгаш ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң беш дугаар беш чыл планының талазы-биле директиваларның төлевилелиниң коллективтиг номчулгалары болгулаан.

Төөгүлүг документилерни таныжары-биле Петровск аттыг металлургия заводунуң үшкү мартен цехиниң ийи чүс ажыг каң ээлдирикчилери, литейщиктери, септелге мастерскаяларының ажылчыннары чыылганнар. Инженер коммунист Иван Сочан ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң беш дугаар беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизиниң директиваларының төлевилелиниң утказын кончуг тодаргай тайылбырлап чугаалааш, аар үлетпүрнүң моон соңгааргы хөгжүлдезинге онза кичээнгейни салган.

Мастер коммунист Василий Псаревтиң чугаалааны болза:

— Социалистиг индустрияның чечектелиишкининиң дугайында соксаал чок сагыш салыышкын дээш эргим эш Сталинга өөрүп четиргенивисти бистер, металлургчулар илередип тур бис. Беш чылдың иштинде бистиң чуртувуска шой эзилдирерин 76 хуу хире, каңны—62 хуу, ынчаарга прокат бүдүрерин 64 хуу өстүрер дээни кончуг өөрүнчүг-дүр. Ол болза, кончуг улуг болгаш чаагай сан-дыр. Хөгжүлденің ындыг темпизи капиталистиг чурттарның чаңгызындаа чок болгаш билбестер-даа.

Сураглыг каң ээлдирикчизи Федор Цоцко сөс ап, чугаалааны болза:

— Совет улустуң бүгү күжүн кандыг чаагай сорулгага угландырып турарын ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң беш дугаар беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизиниң директиваларының төлевилелинден делегейниң бүгү кижилери көөрлер. Бистер тайбың күш-ажылда ажылдап, коммунизм тургузуп турар бис. Бистиң мурнувуста туруп турар сорулгалар улуг болгаш чаагай. Бистиң алдарлыг коммунистиг партиявыстың удуртулгазы-биле ол сорулгалар боттаныр. Металл эзилдирилгезиниң дыка улуг өзүлдези болза, автоматизацияның бүдүрүкчү күзүнүң болгаш бүдүрүлге чорудулгаларын механизастап тургаш, ооң ачызы-биле хандыртынар ужурлуг. Шак ында металлургияның кончуг улуг курлавыр күжү бар болуп турар. Бистиң цехивисти безин ап көөр болза, ол илдең болгай. Заводтуң техника конференциязына көрдүнген организас-техниктиг комплексияны кажан бис долузу-биле боттандырыпкан үевисте, дүн-хүнде каң ээлдириин чүс-чүс тоннага көвүдеткенивисти ынчаарда көөр бис. Бүгү домна суугуларның реконструкциязы доостурга шой эзилдирилгези барык бүдүн чартык катап өзер.

Каң ээлдирикчизи Федор Цоцко чүгле дүрген ээлдиреринин аргазын ажыглап тургаш, партияның XIX съездизиниң ажытынар хүнүнге чедир пландан дашкаар 2 мундан эвээш эвес тонна каңны бээр деп хүлээнип алган. Чылдың программазын декабрь 5-тиң — Сталинчы Конституцияның хүнүнүң бетинде күүседир деп ол коллектив шиитпирлээн.

Молотов аттыг «металлоконструкция заводтуң цехтеринде политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннер болуп турар. ВКП(б)-ниң Төп Комитединиң съездизин чыылдырарынга хамаарыштыр үндүрген документилер-биле металлистер танышкаш, коммунизм тудугларынга мун-мун чаа металлоконструкциларны өөрүнге белеңниң дугайын чугаалап турарлар. Мастер коммунист Задорожныйның бригадазының үлегерин эдерип, заводтуң тус-тус стахановчулары партияның XIX съездизинге алдар болдурган стахановчу ээлчегге туруп турарлар.

(СЭТА).

Партияның XIX съездизинге алдар кылдыр

ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында дыннадыг Қызыл районнуң колхозчуларын болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилерин күш-ажылче хайныктырып көдүрген.

Районда «Бай-Булун» колхоз күрүнеге тараа дужаарының планын, МТС-ке натура төлевирин хуусаазының бетинде — август 22-де күүсеткен болгаш август 25-ке чедир планын кызылтас-биле 152,4 хуу күүсеткен.

Төп Комитеттиң дыннадыынга улам сорук кирген районнуң колхозчулары күрүнеге тараа дужаарының планын ниитизи-биле август 25-те 19 хуу, августуң онаалгазын 81 хуу күүседип турар. Тараа дужаалгазы «Совет Тыва», «ТАРН-ның X хуралы» база өске-даа колхозтарда улам чаа күштер-биле калбарып турар.

Дүжүттү чидириг чок алырынга болгаш күрүнеге тараа дужаарын дүргедедиринге ак-сеткилдиг ажылдап турар комбайнёрлар И. Холош, И. Ондар, чүдүрүкчүлер К. Бадарчы, И. Лебедев, А. Кертик-Кара, дужылгада чолаачылар эштер Акульцев, Рыжнев, Судурихин ышкаш мурнакчылар районнуң тараа шөлдеринде улам немежип турар.

Партияның XIX съездизин чыылдырар дугайында дыннадыгны танышкан митингизинге «Бай-Булун» колхозтуң кежигүннери тараа бастырылгазын болгаш үрезин уруп алырын сентябрь 1-де, мал чеми белеткээр планын сентябрь 15-те, тудуг планын октябрь 5-те эки шынарлыг доозарын хүлээнип турган. Ындыг хүлээлгелер районнуң кайы-даа колхозтарында калбарган.

Күрүнеге тарааны дужаар планын кызылтас-биле күүседткен

Қызыл районда Бай-Булуң колхоз (даргазы эш Самороков, партөрганизация секретари эш Дыгый-оол) күрүнеге тараа дужаарының планын август 24-те шуптузун кызылтас-биле 110 хуу күүсеткен. Олар тараа кезилдезин август 25-те доосканн.

ВКП(б)-ниң XIX съездизин чыылдырар дугайында дыннадыгны танышкан хуралындан үрезин уруушкунун болгаш тараа бастырылгазын сентябрь 1-де доозарын колхозчулар хүлээнгеннер.

Областың районнарында күрүнеге тараа дужаалгазының чоруп турары

(1952 чылдың август 25-те, хуу-биле)

1. Чаа-Хөл	64,3
2. Улуг-Хем	26,1
3. Чөөн-Хемчик	23,1
4. Қызыл	18,8
5. Сүт-Хөл	8,5
6. Барыын-Хемчик	8,4
7. Бай-Тайга	8,3
8. Таңды	7,0
9. Тес-Хем	6,6
10. Каа-Хем	4,8
11. Бии-Хем	4,8
12. Эрзин	4,2
13. Өвүр	3,9

Колхозтарда дүжүт ажаап алыышкынының чоруп турары

(1952 чылдың август 25-те, хуу- биле).

Районнар аттары	Кескени	Бастырганы	Районнар аттары	Кескени	Бастырганы
1. Чаа-Хөл	20,6	11,8	8. Каа-Хем	10,4	7,1
2. Улуг-Хем	18,2	14,1	9. Таңды	8,3	5,6
3. Эрзин	15,0	—	10. Өвүр	7,5	—
4. Чөөн-Хемчик	14,6	8,9	11. Барыын-Хемчик	6,5	7,4
5. Сүт-Хөл	13,4	6,4	12. Бай-Тайгга	5,3	—
6. Тес-Хем	11,9	2,3	13. Бии-Хем	2,4	1,3
7. Қызыл	11,1	5,9	14. Мөңгүн-Тайга	—	—

Областа сиген кезилдезиниң чоруп турары

(1952 чылдың август 25-те, хуу-биле).

Районнар	Бүгү белеткээн сиген	Ооң иштинде колхозтар	Салган силос
1. Тожу	111,6	93,7	200,0
2. Каа-Хем	86,2	89,1	111,6
3. Таңды	84,9	71,2	66,4
4. Өвүр	80,6	92,9	232,5
5. Бии-Хем	80,5	76,5	156,2
6. Улуг-Хем	64,4	67,7	204,2
7. Чөөн-Хемчик	63,8	63,3	135,5
8. Чаа-Хөл	60,6	58,9	214,2
9. Қызыл	55,0	56,2	46,6
10. Барыын-Хемчик	49,9	45,8	108,0
11. Сүт-Хөл	45,5	52,6	159,0
12. Эрзин	43,7	35,3	107,6
16. Мөңгүн-Тайга	38,5	36,9	114,7
14. Тес-Хем	35,8	37,6	115,6
15. Тере-Хөл	17,8	15,7	—
16. Мөңгүн-Тайга	4,6	—	—

ВКП(б)-ниң он тос дугаар съездизинге

ВКП(б)-НИҢ УСТАВЫНГА ӨСКЕРИЛДЕЛЕР

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге эш Н. С. ХРУЩЁВТУҢ илеткелиниң тезистери

Партияның Уставынга немелделерни болгаш өскерилделерни ВКП(б)-ниң XIX съездизинге чугаалажып көөрү-биле киирип турар. Уставтың чамдык пунктуларының эргижирээнинден болгаш XVIII съездиниң соонда чылдарда партияның мөөннеп алганы партия тургузуунуң талазы-биле дуржулгазын Уставка көргүскен турар ужурлуг болганындан ол немелделерни болгаш өскерилделерни кылыры эргежок чугула апарган.

1. Партияның чаа адының болгаш партияның кол сорулгаларын Уставка тодарадып айтырының дугайы

Бистиң партиявыстың адын тодарадырының эргежок чугулазының өйү келген. Бирээде, партияны—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы деп адаар чорук эң-не шын болгаш, ийиде, «коммунист» болгаш «большевик» деп сөстер чаңгыс уткалыг болган ужурунда амгы үеде партияны — коммунистиг болгаш большевикчи деп ийи аттыг кылдыр тургузарының ажыы чок болганда Бүгү-эвилелдиң Коммунистиг (большевиктер) партиязын «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы» деп моон соңгаар адаары таарымчалыг болуп турар.

Партия Уставының бирги эгезинге: «Партия. Партияның кежигүннери, оларның хүлээлгелери болгаш эргелери» деп атты берзе чогуур. Партия кежигүннериниң хүлээлгелерин болгаш эргелерин айтырының мурнунда ол эгениң бирги парагравынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының допчу тодарадылгазын болгаш оон кол-кол сорулгаларын көргүзери таарымчалыг, үүл дизе:

«1. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болза, ажылчын аңгының, ажылчы тараачыннарның болгаш ажылчы интеллигенцияның кижилеринден организастатынган бир аай бодалдыгларның — коммунистерниң эки-тураның дайынчы эвилели болур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы ажылчын аңгының болгаш ажылчы тараачыннарның эвилелин организастааш, 1917 чылда Октябрь революциязының түңнелинде капиталистерниң болгаш помещиктерниң эрге-чагыргазын дүжүрерин, пролетариаттың диктатуразын организастаарын, капитализмни узуткаарын, кижини кижи дарлаар чорукту чок кылырын чедип алган болгаш социалистиг ниитилелди тургузарын хандырган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ам кол сорулгазы болза, социализмден коммунизмче чоорту шилчлегиниң аргазы-биле коммунистиг ниитилелди тургузары, ниитилелдиң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин соксаал чокка бедидери, ниитилелдиң кежигүннерин интернационализмниң болгаш бүгү чурттарның ажылчы чоннары-биле акы-дуңмалышкы харылзааларны тургузарының ёзузунга кижизидери, дайзыннарның агрессчи хөделиишкиннериниң Советтиг Төрээн чурттуң идепкейлиг камгалалын бүгү хемчеглер-биле быжыглаары болур».

Моон үстүнде үүлдү барымдалааш, Уставка киирилде кезекти кылбас.

2. Кым партия кежигүнү болуп болурул

Коммунистиг партияның кежигүнүн адын болгаш ужур-дузазын улам бедик көдүрер төлээде, кым партия кежигүнү болуп болурул дээрзиниң дугайында Уставтың парагравын чаартып редакторлааны-биле бижиир:

«2. Өскениң күш-ажылын мөлчүвес Совет Эвилелиниң хамаатызы, партияның программазын болгаш Уставын хүлээр, оларны боттандырарынга идепкейлии-биле деткип дузалаар, партия организацияларының кайы бирээзинге ажылдап турар болгаш партияның бүгү шиитпирлерин күүседир кандыг-даа ажылчы кижи Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнү болуп болур.

Партияның кежигүнү доктаатынган кежигүн дадывырын төлээр».

Өскениң күш-ажылын мөлчүвес Совет Эвилелиниң хамаатызы кандыг-даа ажылчы кижи партияның кежигүнү болуп болур деп Уставта айытканы партияның чедип алган чаалап алыышкыннарын быжыглавышаан, коммунистиг партия болза, ажылчын аңгының, ажылчы тараачыннарның болгаш ажылчы интеллигенцияның кижилеринден тургустунган дээрзин айтып турар.

Бистиң чуртка социализмниң тиилелгезинин түңнелинде мөлчүкчү аңгылар узуткатынган, кижини кижи мөлчүүр чорук чок болган. Совет ниитилел найыраадыг аңгылардан тургустунуп турар. Совет улустуң мораль-политиктиг чаңгыс эви быжыккан.

Коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунуң талазы-биле коммунистиг партияның мурнунда турып турар чаа-чаа сорулгалар болза, партияның ажыл-херээ дээш партияның кежигүннериниң харыысалгазын бедидерин негеп турар. Ынчангаш партияга кежигүн болур дугайында бо киирип турар параграфтың чаартып редакторлаанында партияның программазын, Уставын чүгле хүлээп турар эвес, харын оларны боттандырарынга идепкейлиг деткип турар болгаш партияның бүгү шиитпирлерин күүседип турар кижи партияның кежигүнү болуп болур деп айтып турар.

3. Партия кежигүннериниң хүлээлгелериниң дугайы

Партия кежигүннериниң хүлээлгелериниң улам-на долу тодаргайлаашкынын Уставка бээри негетинип турар деп үүвени дуржулга көргүзүп турар.

Хамыктың мурнунда партияның күжүнүн болгаш күчү-шыдалының кол үүлү болур партияның чаңгыс эвин партияның кежигүнү бүгү хемчеглер-биле камгалаар хүлээлгелиг деп үүвени партияның кежигүннериниң хүлээлгелериниң дугайында параграфка бижиири эргежок чугула. Партияның чаңгыс эвин камгалаар дугайында сагыш-салыышкын партияның кежигүнүң бирги хүлээлгези болур үүве төлээде, партияның кежигүннериниң хүлээлгелерин тайылбырлаарын бо кол негелдеден эгелээри мырыңай шын болур.

Коммунизмниң тургузуушкунунга партияның кежигүннериниң мурнакчы ролюн болгаш партия организацияларының амыдыралында база ажылында бар болуп турар четпестер болгаш аарыглыг болуушкуннар-биле демиселге оларның идепкейин улам бедик көдүрер дээш партия кежигүннериниң хүлээлгелериниң дугайында Уставтың параграфын чаа пунктулар-биле немээри эргежок чугула.

Партийжи шиитпирлерни амыдыралга боттандырарын ёзу барымдалап, идепкей чок көөр партия кежигүннери эвээш эвес бар деп үүвени демдеглезе чогуур. Ол болза, улуг хоралыг чорук, оон-биле партия шиитпирлиг демисежир ужурлуг, үүге дээрге, партияның шиитпирлерин коммунистиниң ынчаар көөр чоруу партияның дайынчы аргазын кошкадып турар. Партияның кежигүннери партийжи шиитпирлерни күүседири дээш идепкейлиг дайынчылар болур болгаш партияның шиитпирлерин идепкей чок болгаш ёзу барымдалап көөр чорук оон хүрээлениге турары-биле таарышпас деп Уставка баш удур көөр хөрек.

Бистиң партияда бар өске хоралыг үүл болза, бистиң партияда ийи сагылга-чурум бар — бирээзи анаа кежигүннерге, өскези—удуртукчуларга деп, коммунистиниң кезии шын эвес билип турары болур. Сагылга-чурум дугайында шак ындыг дорамчылаашкыныг, антипартийжи билиишкин-биле партия эптешпес. Ол хоралыг чорукту база-ла шиитпирлии-биле дазылын тура тыртар хөрек, үүге дээрге, ол чорук партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун турулдуруп турар болгаш оон-биле партияның база күрүненің эрге-ажыктарынга улуг когаралды таварыштырып турар. Бистиң партия бүгү коммунистерге, оларның алдар-хавыяазындан болгаш кылып турар албан-дужаалындан хамаарылга чокка чаңгыс сагылга-чурумнуг, чаңгыс хоойлулуг, партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун үрээр чорук партияның хүрээлениге турары-биле таарышпас деп Уставка айтыры эргежок чугула.

База ынчааргa, партияга бодунуң бердингенинин дугайында төнчү чокка алгыржып турар, а херек кырында адаандан шүгүмчүлелдерни болдурбайн, ону дуй шаап турар коммунистер партияга эвээш эвес хоралы чедирип турарлар деп үүве илерээн. Бот-шүгүмчүлелди болгаш эң ылангыя адаандан шүгүмчүлелди хөгжүдериниң хөрээнге, ажылда четпестерни илередиринге болгаш ажылда бар чедиишкиннерге байырлап тайбыңзыраар хөөннерге удур демиселди партия кезээде улуг үнелеп көрүп келген. Ынчалза-даа, шүгүмчүлелдиң ужур-дузазын үүгле тайылбырлап каары четпес деп үүвени дуржулга көргүзүп турар. Шүгүмчүлелди хөгжүдерин моондактап турар кижилер-биле шиитпирлиг демиселди чорудары эргежок чугула. Ындыг төлээде, шүгүмчүлел кызар чорук аар хоралыг болгаш шүгүмчүлелди кым-на дуй шавар болдур, ону байырлаашкын болгаш мактаныышкыны-биле солуур болдур, ол кижи партияның хүрээлениге туруп шыдавас деп Уставка айтыры чугула.

Ажылда четпестер дугайында Төп Комитетке чедир партияның удуртур органнарынче партияның кежигүннери медээлевес ужурлуг дээр дугайында коммунистерниң чамдыызының ортузунда хоралыг бодал бар дээрзин маңаа холбаштыр чугаалаар херек. Харыысалгалыг ажылдакчылар ажыл-херектиң эки эвес байдалын партияның удуртур органнарының мурнунга, ТК-ның мурнунга илередир дээн коммунистерге бистиң ажылывыска моондактай бээр үүве дээрзинге үндезилээш, моондак кылып турар деп фактыларны ховар эвес көрүп болур. Партия шак ындыг дүжүметтер-биле кээргел чокка демиселди чорудар хүлээлгелиг деп үүве тодаргай. Партияның кежигүнү кандыг-даа билдириишкинчи партияның кайы-даа чадазынга мырыңай ТК-га чедир киирер эргелиг деп амгы Уставта бижээн. Ол четпес деп үүве илден-дир. Партияның кежигүнү ажылда четпестер дугайын арын-нүүр барымдалавайн ТК-га чедир партияның удуртур органнарынче үүгле дыңнадыр эргелиг эвес, харын хүлээлгелиг деп Уставка айытса чогуур, а партия кежигүнүнүң ол хүлээлгени күүседиринге моондактап турар кижилерге хамаарыштыр, шак ындыг кижилер партияның күзел-соруунуң үрекчилери деп көргеш, шыңгыы хемчег көргүзер ужурлуг деп Уставка бижиири эргежок чугула.

Оон ынай, партиядан шынны чажырарының, партияга хамаарыштыр шынчы эвес болгаш ак-сеткилдиг эвес аажы-чаңның фактылары коммунистерниң чамдыызының ортузунда нептерээшкинни алган турары улуг хора болур. Партия бодунуң хүрээлениинде мегечилер-биле шыдашпас деп үүве тодаргай, үүге дээрге, ындыг кижилер партияга идегелди турулдуруп, коммунистерниң хүрээлениң мораль талазы-биле сандарадып турарлар. Партияның мурнунга коммунистин шынчы эвези болгаш партияны мегелээри эң аар хоралыг чорук болур болгаш партияның хүрээлениге оон турары канчап-даа таарышпас деп Уставка айтыры эргежок чугула. Коммунистерниң ортузунда политик талазы-биле эскет чок болгаш аазатпай чоруктун, партияның болгаш күрүненің чажыдын сандарадырының фактыларының илерээшкиннери элээн калбак нептерээшкинни алган деп үүвени оюп эрттип болбас. Кандыгдаа участокка, кайы-даа үеде политиктиг серемчилел коммунист бүрүзүнге албан. Оон-биле холбаштыр, партия кежигүнү партияның болгаш күрүненің чажыдын сагыыр хүлээлгелиг болгаш ону сандарадыры партияның мурнунга кем-буруулуг болгаш партияның хүрээлениге турарынга канчап-даа таарышпас деп Уставка баш бурунгаар көөрү эргежок чугула.

Адак сөөлүнде, партияның, Советтерниң, ажыл-агыйның хөй-хөй организацияларында кадрларны шилиирин буруу чорудар чорук, ол шилилгени өннүк тала тыртар, бодунга бердингенинин, чер чурттунуң болгаш төрел-төргүлүнүң демдектерин барымдалап шилип алыр чорук улуг хоралыг деп миннир херек. Ажылдакчыларны шак ынчаар шилиир чорук бистиң партияның доктааткан принциптери-биле ниитилежир чүзүдаа чок болгаш партияга когарал чедирип турар деп үүве тодаргай. Кадрларны оларның политиктиг болгаш ажылгыр шынарын барымдалап шын шилип алыр дугайында партияның айтыышкыннарын шыңгыы күүседирин партия кежигүннериниң хүлээлгези деп Уставка айтыры эргежок чугула болгаш ол айтыышкыннарны үрээри партияга турарынга таарышпас деп бижиир.

Чугаалаан үүлдү барымдалааш:

1. Партия кежигүннериниң хүлээлгелериниң дугайында Уставтың үүлдерин чаартып редакторлаарынга тайылбырлаар, үүл дизе:

«3. Партия кежигүнүнүң хүлээлгези:

а) партияның күжүнүн болгаш күчү-шыдалдыының кол үүлү болур партияның чаңгыс эвин бүгү хемчеглер-биле камгалаар;

б) партияның шиитпирлерин күүседири дээш идепкейлиг дайынчы болур. Партияның шиитпирлери-биле үүгле чөпшээрежири партия кежигүнүнге четпес, партия кежигүнү ол шиитпирлерни амыдыралга боттандырары дээш демисежир хүлээлгелиг. Партияның шиитпирлерин коммунистерниң идепкей чок болгаш ёзу барымдалап көөр чоруу партияның дайынчы чоруун суларадыр болганда партияның хүрээлениге турарынга канчап-даа таарышпас;

в) күш-ажылга үлегерлиг болур, бодунуң бүдүрүлгечи, ажылгыр мергежилин үзүктел чок бедитпишаан, бодунуң ажылының техниказын шиңгээдип алыр;

г) массалар-биле харылзааны хүн-бүрү быжыглаар, ажылчы чоннарның дилеглерин болгаш хереглелдерин өй-шаанда дыңнангыр көөр, бистиң партиявыстың күштүг болгаш тиилетирбес чоруу — оон чон-биле хан-дамырындан тудуш харылзаалыында деп үүвени билбишаан, партийжи эвес массаларга партияның политиказының болгаш шиитпирлериниң утказын тайылбырлаар;

д) бодунуң медерелдиг чоруун бедидер дээш, марксизм-ленинизмниң үндезиннерин шиңгээдип алыр дээш ажылдаар;

е) партияның бүгү кежигүннеринге бир дөмей ыяавыла албан болур партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун сагыыр. Бирээзи удуртукчуларга, өскези анааларга деп — ийи янзы сагылга-чурум партияга туруп болбас. Партия болза, бүгү коммунистерге оларның алдар-хавыяазындан болгаш ээлеп турар эрге-дужаалдарындан хамааржылга чокка, чаңгыс хоойлулуг, чаңгыс сагылга-чурумнуг болур. Партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун үрээри болза, партияга когарал таварыштырар улуг хоралыг чорук болур, ынчангаш партияның хүрээлениге турарынга канчап-даа таарышпас;

ж) бот-шүгүмчүлелди болгаш адаандан шүгүмчүлелди калбартыр, ажылда бар четпестерни илередир болгаш оларны узуткаарын чедип алыр, ажылда бар чедиишкиннерге байырлап тайбыңзыраар болгаш оожургаар чорукка удур демисежир. Шүгүмчүлел кызар чорук улуг хоралыг чорук болур. Шүгүмчүлелди кымна дуй шавар, ону байырлаашкын-биле болгаш мактаныышкын-биле солуур болдур, ол партияның хүрээлениге туруп шыдавас;

з) ажылда четпестерниң дугайын арын-нүүр барымдаалавайн партияның Төп Комитединге чедир партияның удуртур органнарынче медээлээр. Партия кежигүнү ажылдың таарымча чок байдалын чажырар, партияның болгаш күрүненің эрге-ажыктарынга когарал чедирер шын эвес чорудулгаларны оюп эрте бээр эрге чок. Партия кежигүнүнүң ол хүлээлгезин күүседиринге кым шаптыктаар болдур, ону партияның күзел-соруунуң үрегдекчизи деп көргеш шыңгыы хемчег көргүзер ужурлуг;

и) партияның мурнунга шынчы болгаш ак-сеткилдиг болур, шынны чажырарын болгаш хажыдарын болдурбас. Партияның мурнунга коммунистиң шынчы эвези болгаш партияны мегелээри эң аар хоралыг чорук болур болгаш партияның хүрээлениге оон турары канчап-даа таарышпас;

к) коммунистерниң серемчилелдии кандыг-даа участокка болгаш кандыг-даа байдалга эргежок чугула деп үүвени билгеш, партияның болгаш күрүненің чажыдын сагыыр, политиктиг серемчилелдиг болур. Партияның болгаш күрүненің чажыдын тарадып сандарадыры партияның мурнунга буруулуг чорук болур болгаш партияның хүрээлениге турарынга канчап-даа таарышпас;

л) партияның дааскаы кандыг-даа албан-дужаалга кадрларны оларның политиктиг болгаш ажылгыр шынарларын ёзугаар шын шилип алыр дугайында партияның айтыышкынын чайгылыш чокка чорудар. Ол айтыышкынны үрээри, ажылдакчыларны өннүктала харылзааларының, хуузунда бердингенинин, чаңгыс чер чурттуунуң болгаш төрел-төргүлүнүң демдектерин барымдаалап шилип алыры партияга турарынга таарышпас».

2. Уставтың «Партия. Партияның кежигүннери, оларның хүлээлгелери болгаш эргелери» деп эгеге моон адаанда немелделерни киирерин баш удур көөрү чугула:

а) Уставка моон адаанда параграфтың киирер:

«11. Бир эвес коммунист Совет Эвилелиниң Компартиязының ТК-зының, Эвилелдешкен Республиканың компартиязының ТК-зының, партияның крайкомунуң, обкомунуң, округкомунуң, хооркомунуң, райкомунуң кежигүнү болза, партияның эге организациязы ону партиядан үндүрер дугайында шиитпир үндүрүп шыдавас.

Эвилелдешкен республиканың компартиязының ТК-зының, партия крайкомунуң, обкомунуң, округкомунуң, хооркомунуң, райкомунуң кежигүнүн партия комитединиң составындан азы партия кежигүнүнден үндүрер дугайында айтырыгны чогуур комитеттиң пленумунга бадылаашкынның үштүн ийи кезээ-биле эргежок чугула деп пленум көөр болза, шиитпирлээр.

12. Совет Эвилелиниң Компартиязының ТК-зының кежигүнүн ТК-ның кежигүнүнден ийикпе азы партия кежигүнүнден үндүрер дугайында айтырыгны партияның съездизинге ийикпе, съездилер аразында — ТК-ның кежигүннериниң үштүн ийи кезээниң хөйү-биле Совет Эвилелиниң Компартиязының ТК-зының пленумунга шиитпирлээр. ТК-ның кежигүнүнге кандидаттарны соңгуп турган съездиниң тургусканы чурум ёзугаар ТК-ның үнген кежигүнү ТК-ның кежигүнүнүн кандидады-биле чаягаар солутунар».

4. Партия кежигүннериниң эргелериниң дугайы

Партияның кежигүннериниң эргелерин амгы Уставта элээн кызыы болгаш тода эвес кылдыр тайылбырлап турар. Амгы Уставтың үш пунктуларын адаанда формулировка-биле солууру эргежок чугула.

«4. Партия кежигүнүнүң эргези:

а) партияның политиказының айтырыгларын партияның хуралдарынга азы партияның парталгазынга хостуг болгаш ажыл-ишчи чугаалажырынга киржир;

б) партияның хуралдарынга партияның кандыг-даа ажылдакчызын шүгүмчүлээр;

в) партияның органнарынга соңгуур болгаш соңгудар;

г) оон ажыл-чорудулгазының болгаш аажы-чаңының дугайында шиитпир үндүрүп турар бүгү-ле таварылгаларда бодунуң киржирин негээр;

д) Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ТК-зынга чедир партияның кандыг-даа чадазынга кандыг-даа айтырыг-биле болгаш билдириишкин-биле айтырыгны тургузар».

5. Партия кежигүннеринге кандидаттар дугайы

Партияның кежигүнүнге киреринге белеткениринге кандидаттарга оларның багай дузалап турары болгаш оларның хууда шынарларын хынаарын кылбайн турары болза, партия организацияларының ажылында улуг четпес үүл болуп турар. Кандидат стажы хоозун, ёзу-барымдалаар чорукче кирип, кандидаттарның хөй-ле нуруузу элээн каш чылдар дургузунда узамдыга бээр чоруу ховар эвес болуп турар. Бо четпестер-биле партия эптежип шыдавас. Партия кежигүннеринге кандидаттар-биле партия организацияларының ажылын экижидип, а ол ышкаш кандидат стажын эрттеринге кандидаттарның боттарының харыысалгазын бедидери эргежок чугула.

Оон-биле холбаштыр Уставтың «Партияның кежигүнүнге кандидаттар» деп эгезинге моон адаанда немелдени киирери эргежок чугула:

«Партия кежигүнүнге киреринге белеткенирде кандидаттарга партия организациязы дузалаар хүлээлгелиг. Кандидат стажы төнген соонда партияның кежигүнүнге кандидаттың дугайында айтырыгны партия хуралынга партия организациязы көөр ужурлуг. Бир эвес партияның кандидады партия организациязының чөптүг деп санаан чылдагааны-биле бодун, ледир илеретинин шыдаваан болза, партия эге организациязы аңаа кандидат стажын бир чылдан үр эвес хуусаада узадып болур. Партияның кандидады кандидат стажын эрттирер үениң дургузунда бодунуң хуузунда шынары-биле партия кежигүнүнге хүлээп алыр төлеп чок деп илеретинген таварылгада ону партияның кандидадындан үндүрер дугайында шиитпирни партия организациязы үндүрер».

6. Партия ТК-ның съездилерин болгаш пленумнарын чыылдырарының хуусааларының дугайы

Партияның съездилерин болгаш партияның Төп Комитединиң пленумнарын чыылдырарының моон адаанда хуусааларын тургузары таарымчалыг дээрзин дуржулга көргүзүп турар:

Партияның ээлчеглиг съездилерин дөрт чыл дургузунда бирден эвээш эвес катап;

Партияның Төп Комитединиң пленумнарын алды айларның дургузунда бирден эвээш эвес катап чыылдырар.

7. Бүгү-эвилелдиң партия конференцияларының дугайы

Бүгү-эвилелдиң партия конференцияларының дугайында үүлдерни партия Уставының төлевилелинде киирбээн.

Партияның политиказының чугула апарган айтырыгларын партияның съездилеринге болгаш ТК-ның пленумнарынга чугаалажып болур ужурунда Бүгү-эвилелдиң партия конференцияларын амгы үениң байдалында чыылдырарының ажыы чок.

8. Политбюрону партияның Төп Комитединиң Президиуму кылдыр эде тургузар дугайы

Амгы үеде политбюронуң херек кырында күүседип турар ажылдарынга «Президиум» деп ат дыка чоок, таарымчалыын барымдалааш, пленумнарның аразында ТК-ның ажылын удуртур политбюрону партияның Төп Комитединиң президиуму кылдыр эде тургузары таарымчалыг. Практиканың көргүскени болза, ТК-ның хүн-бүрүде чорутунуп турар организастыг ажылын чаңгыс органга—секретариатка дагзыры таарымчалыг болуп турар ужурунда ТК-ның оргбюрозу моон соңгаар турбас.

Маңаа холбаштыр Уставтың 34-кү парагравын моон адаанда редакторлааны-биле тайылбырлаар:

«Совет Эвилелиниң Компартиязының Төп Комитеди болза: пленумнар аразында ТК-ның ажылын удуртуру-биле — президиумну хүн-бүрүнүн ажылын удуртуру-биле, ылаңгыя партияның шиитпирлериниң күүселдезиниң хыналдазын болгаш кадрлар шилилгезин организастаары-биле—секретариатты организастаар».

9. Партия контролюнуң комиссиязын Партия ТК-ның чанында партия контролюнуң комитеди кылдыр эде организастаарының дугайы

Партияның сагылга-чурумун үрээр чоруктар-биле болгаш боттарының хүлээлгелерин коммунистерниң багай күүседип турарының фактылары-биле демисежириниң хөрээнге партия контролюнуң комиссиязының ролюн бедидер сорулга-биле партия контролюнуң комиссиязын партия ТК-ның чанында партия контролюнуң комитеди кылдыр эде организастааш, чер-черде партия органнарынга хамаарышпас партия контролюнуң комитединиң төлээлекчизин чер-черге тургузары таарымчалыг болуп турар.

Партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының партийжи сагылга-чурумну сагып турарын хынаарын, партияның программазын, Уставын, партийжи моральды үрээни-биле буруудаан коммунистерге харыысалга хүлээдирин, а ол ышкаш партиядан үндүрер болгаш партия хемчегленинин дугайында эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының, партияның край болгаш область комитеттериниң шиитпирлеринге апелляцияларны таныжып көөрүн партия контролюнуң комитединге хүлээндирзе гочуур.

Үстүнде чугаалаанын барымдалааш, Уставтың 35-ки парагравын чаа редакторлааны-биле тайылбырлаары эргежок, үүл дизе:

«Совет Эвилелиниң Компартиязының Төп Комитеди ТК-ның чанынга партия контролюнуң комитедин организастаар.

ТК-ның чанында партия контролюнуң комитеди болза:

а) партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының партия сагылга-чурумун сагыырын хынаар, партияның программазын болгаш Уставын, партияның болгаш күрүненің сагылга-чурумун үрээни-биле буруулуг коммунистери база партийжи моральды

(Төнчүзү 3-кү арында).

ВКП(б)-ниң он тос дугаар съездизинге

ВКП(б)-НИҢ УСТАВЫНГА ӨСКЕРИЛДЕЛЕР

ВКП(б)-ниң XIX съездизинге эш Н. С. ХРУЩЁВТУҢ илеткелиниң тезистери

(партияны мегелээр, партияның мурнунга ак-сеткилдиг эвес болгаш шынны мегелээр чорук, бюрократизм, өг-бүленин сандаргай чоруу болгаш өскелер) үрээннерни харыысалгага киирер;

б) партиядан үндүрген болгаш партийжи хемчег хүлээткен дугайында эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынын, партияның край болгаш область комитеттериниң шиитпирлеринге апелляцияларны көөр;

в) республикаларга, крайларга болгаш областарга партияның чер-чер органнарындан хамаарышпас бодунуң төлээлекчилери турар».

10. Партияның ТК-зының аппарадының болгаш чер-черде партия органнарының дугайы

Байдалдарны болгаш тодаргай чүүлдерни барымдалааш, партия аппарадының тургузуу өскерилделерге таваржыр дээрзин дуржулга көргүскен. Оон ужурунда партияның Төп Комитединде болгаш партияның чер-черде органнарында чорум кандыг-кандыг эргелелдер болгаш килдистер организастатынып турарыл дээрзин Уставка тодарадып айтырындан ойталаар.

11. Партияның чер-черде организацияларының сорулгаларын тодарадырының дугайы

Дуржулганың көргүскени болза, партияның чер-черде организацияларының сорулгалары болгаш ажыл-хүлээлгелери партияның Уставынга долузу-биле эвес айытынган турган. Ону барымдалааш, партияның чер-черде организацияларының сорулгаларын тодарадып турар Уставтың чогуур параграфтарынга немелделерни кылыры болгаш эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-лары, партияның крайкомнары, обкомнары, округкомнары, хооркомнары болгаш райкомнары болза, партияның директиваларын чайгылыш чокка күүседирин хандырып, чер-черде совет болгаш хөй-ниити организацияларының ажыл-чорудулгазын оларда турар партия бөлүктерин дамчыштыр уштап-баштап турар дээрзин айтыр. Партийжи шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартырының, партияның болгаш күрүненин ажылында четпестер-биле коммунистерниң эптеш чок болурунуң ёзузунга оларны кижизидериниң херээнге партия организацияларының сорулгаларын Уставка айыткан турар. Ол ышкаш марксизм-ленинизмни пропагандалаары ам-даа чедир организастатынмаан деп чүвени билбишаан, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези болгаш партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының марксизм-ленинизмни өөренип турарының херээн удуртуру дээн ышкаш ындыг чугула сорулгаларны партия организацияларының мурнунга Устав салган турар.

Оон ыңай хүн-бүрүнүң айтырыгларын улам боттуг көөрүнүң болгаш күүселдени хынаарын эки организастаарын хандырарының эргежыктарын барымдалааш, эвилелдешкен республикаларның компартияларының Төп Комитеттериниге, партияның крайкомнарынга болгаш обкомнарынга секретариаттарны тургузарын Уставка баш удур көөр-херек. Обкомнарның, крайкомнарның, эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының бюроларын секретариаттардан солуй бербезин болдурбас төлээде, секретарьларның санын үш чедир кызырар болгаш боттарының үндүрген шиитпирлериниң дугайын обкомнуң, крайкомнуң, эвилелдешкен республикаларның ТК-зының бюрозунга илеткеп турарын секретариаттарга хүлээтсе чогуур.

Адактын сөөлүнде, партияның чер-черде организацияларының ажылында четпестерни чогуур өйүнде эдер, а ол ышкаш оларның ажылында ажыктыг дуржулганың учёдун хандырар сорулга-биле партияның Төп Комитединге боттарының ажыл-чорудулгазының дугайында үргүлчү медеглеп турарын болгаш отчёдун Төп Комитетке доктаатынган хуусаазында берип турарын партияның обкомнарынга, крайкомнарынга, эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга дагзыры эргежок чугула.

Үстүнде чугаалаанын барымдалааш, партияның чер-черде организацияларының дугайында Уставтың эгезинге мооң адаанда немелделерни болгаш өскерилделерни киирери эргежок чугула:

1. Партияның чер-черде органнарының болгаш партияның эге организацияларының хүлээлгелериниң дугайында партия Уставының параграфтарын мындыг айтыышкыннар-биле немээр, олар болза:

— Партияның директиваларын чайгылыш чокка күүседирин, партийжи шүгүмчүлелди болгаш боттшүгүмчүлелди калбартырын база четпестерге эптеш чок ёзуга коммунистерни кижизидерин хандырар, партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының марксизм-ленинизмни өөренириниң херээн удуртур, партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының политиктиг чырыдыышкынын болгаш марксизм-ленинизм талазы-биле билиглериниң минимумун оларның шиңгээдип ап турарыч контрольдаарын организастаар, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле ажылды организастаар, чер-черде чогуур совет болгаш хөй-ниити организацияларының ажыл-чорудулгазын ында партия бөлүктерин дамчыштыр углап баштаар.

2. Чер-черниң партия комитеттериниң күүсекчи органнарының дугайында Уставтың 42-ги парагравын мооң адаанда үүлдер-биле немээр:

«Хүн-бүрүнүң айтырыын көөрү-биле болгаш күүселдени хынаары-биле партияның обкомнарынга, крайкомнарынга эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга секретариаттарны тургузар. Үндүрген шиитпирлернин дугайын обкомнун, крайкомнун, эвилелдешкен республиканың компартиязының ТК-зының чогуур бюрозунга секретариат илеткеп турар».

Уставтың ол-ла парагравынга обкомнар, крайкомнар болгаш эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-лары үш секретарьларлыг турар деп айтыр.

3. Уставтың 43 парагравын область комитеди, край комитеди, эвилелдешкен республиканың компартиязының ТК-зы болза, бодунуң ажыл-чорудулгазының дугайын партияның Төп Комитединге үргүлчү информастап турар болгаш доктаатынган хуусаада Төп Комитетке отчёзун киирип турар деп айтыышкынбиле немээр.

12. Эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының, партияның крайкомнарының, обкомнарының, округкомнарының, хооркомнарының болгаш райкомнарының пленумнарын чыылдырар хуусаалар дугайы

Эвилелдешкен республикаларның компартияларының, ТК-ларының партияның крайкомнарының, обкомнарының, округкомнарының, хооркомнарының болгаш райкомнарының пленумнарын чыылдырарының мооң адаанда хуусааларын партияның Уставынга баш удур айтыры таарымчалыг.

Эвилелдешкен республиканың компартиязының ТК-зының, партияның край комитединиң, область комитединиң пленумун ийи ай дургузунда бирээден эвээш эвес катап;

партияның округ комитединиң пленумун бүдүн чартык айда бирээден эвээш эвес катап;

партияның хоорай, район комитеттериниң пленумун айда бирээден эвээш эвес катап чыылдырар.

13. Партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының кежигүн дадывырының хемчээлиниң дугайы

Партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының ай санында төлеп турар кежигүн дадывырларының хемчээлиниң кудулаар талаже өскелирин Уставка айтыры, ынчангаш аңаа холбаштыр Уставтың 70 болгаш 71 параграфтарын чаартыр редакторлаары эргежок чугула, үүл дизе:

«70. Партияның кежигүннериниң болгаш кандидаттарының ай санында кежигүн дадывырын мооң адаанда хемчээлге доктаадыр (тывар ажыындан хуу-биле): Айда 500 рубльден эвээш ажык тыварлар 1/2 хууну төлээр, Айда 500 рубльден өрү, ынчалза-даа 1000 рубльден ажыг эвес ажык тыварлар 1 хууну төлээр.

Айда 1001 рубльден 1500 рубль чедир ажык тыварлар 1 1/2 хууну төлээр.

Айда 1501 рубльден 2000 рубль чедир ажык тыварлар 2 хууну төлээр.

Айда 2000 рубльден өрү ажык тыварлар 3 хууну төлээр.

71. Кирериниң дадывырын кандидатка кирерде ап турар ажыының 2 хуу хемчээлин барымдаалап тыртар».

(«Правда» 1952 ч. август 26).

Украин чогаалчылар—Сталинчы шаңналдың чаа лауреаттары

Совет Украинаның лауреаттары Сталинчы шаңналдарны 1941 чылдан бээр үжен дөрт удаа ап келгеннер. Оларның иштинде шии чогаалчызы Александр Корнейчук, прозаиктер Гончар, Владимир Попов, Натан Рыбак, Вадим Собко, Михаил Стельмах, Иван Рябокляч, Виктор Некрасов, Владимир Добровольский, Петр Вершигора, Юрий Яновский, шүлүкчүлер Микола Бажан, Павло Тычйна, Максим Рыльский, Владимир Сосюра, Платон Воронько, Леонид Первомайский, Степан Олийнык олар бар.

Акы-дуңма орус литератураның, ССРЭ-ниң өске-даа улустарының литератураларының төлээлекчилери-биле чергелештир, а ол ышкаш Кыдаттың, Франциянның, Венгрияның чогаалчылары-биле кады беш украин чогаалчыларның болгаш шүлүкчүлерниң аттарын Сталинчы шаңналдарның бо чылгы лауреаттарының аразында көрүп болур.

«Суглар кырында ырылар» деп үш дептерлиг чогаалы лээш Ванда Василевская Сталинчы шаңналдын ийиги чергези-биле шаңнатырган. Ол чогаал болза, акы-дуңма польша улустуң буржуаз националистерге болгаш дайынның империалистиг кыпсыкчыларынга удур, демократтыг чаа Польшаны тургузар дээш демиселиниң дугайында шылгарангай чогаал болур. Совет болгаш польша улустарның фашизмге удур ниити демиселге быжыккан кайгамчыктыг найыралын, польша улустуң улуг Сталинга ынакшылын ол чогаалда тодаргай көргүскен.

1949 чылда Ватиканның агентизиниң бужар-бак холундан өлгеч Ярослав Галанның «Шилитинген чогаалдар» деп чыындызының иштинден памфлеттер база ийиги чергениң шаңналдарынга четкен. Республиканың «Радянська Украина» деп солунунуң корреспондентизи тургаш, Галан 1946 чылда Нюрнберг процезиниң үезинде гитлержи араатаннарга болгаш католицизмге удур элээн хөй памфлеттерни тургускан: «Чума бактериялары», «Папаже дүкпүрүптер мен», «Өскерликчи чоруктуң апостолу» болгаш оондаа өске. Ол чогаалдар болза, кыдат болгаш корей улустарга удур бактериологтуг дайынны чорудуп турар кижилерни шүгүмчүлевишаан, бо хүн-даа кончуг чидип-биле чаңгыланып турар. Украинаның буржуаз националистеринге удур памфлеттерни ол база улуг хандыкшыл-биле бижигилээн.

Чогаалчы Владимир Беляевтиң аныяк номчукчуларга таарыштыр бижээн «Эрги шимээ» деп үш дептерден тургустунган чогаалы Барыын Украинага хамааты дайынның болуушкуннарын көргүзүп турар. Ол ном болза, америк-англи империалистерге удур көөр хөөн чок болур чорукка, совет улустуң дайзыннары-биле демиселге большевикчи серемчилелдиг болгаш дидим болур чорукка аныяктарны кижизидип турар.

Карпатыларда турар Буковина 1940 чылда Совет Украинага катышкаш, каш чылдарның дургузунда канчаар чечектелип сайзыраанының дугайын «Буковинаның повестизинде» Игорь Муратов бижип турар. Микола Вагнибедтин «Ладачурт, мөнге чечектел» деп шүлүглелдериниң чыындызы ССРЭ-ниң социалистиг нацияларының найыралынга, амгы аар-үлегпүрлүг-колхозчу дөртен миллиончу Украинага, бүгү-делегейге тайбың дээш совет улустуң демиселинге бараан болдурган чогаалдар болур.

Сталинчы шаңналларны тывыскылаан чорук Украинаның социалистиг культуразының улам ыңай чечектелиишкининин дугайында партияның, чазактың болгаш эш Сталинның бодунуң сагыш салышкынының база бир чаз илергейлээшкини болур.

Ю. НАЗАРЕНКО.

КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАР

Колхозтуң ниитилештирген продуктулуг мал ажылын сайзырадыр, күрүненин мал өстүрер планын шевергин боттандырар талазы-биле Сүт-Хөл районда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары чүткүлдүг ажылдап турар. Артель баштаар чери ол ажылда мергежилдиг кижилерни быжыглап тургускан болгаш негелдени улам дыңзыдып турар.

Малга таарымчалыг кажааларны хандырган, эки шынарлыг чем-суурну чыл-бүрү белеткеп ап турар. Малдың өзери ооң чаш төлүн менди алырында деп чүвени олар эки билир. Ылаңгыя эш Доржу, бо чылын төрүтүнген 306 хураганнарны, эш Көк—277 анайларны, эш Балдан—24 бызааларны, эш Мунзук—30 кулуннарны бүрүн камгалап алганнар.

Колхозтуң малы бо чылын чүзүн база назы аайы-биле чайлаглатынган. Одар солуп таарыштыр кадарып турарындан шупту малдар ортумактан өрү күштүг болуп турар.

О. АЛЕКСАНДР.

Малдың өзери ээзиниң ажаалдазында, ылаңгыя ооң чаш төлүн менди доруктуруп алырында болур. Чөөн-Хемчик районнуң Иймеде Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжулары Дүлүш Самбуу, Ховалыг Сангак олар онаашкан ажылынга ак-сёткилдиг мергежип турар.

Д. Самбуу, бо чылын төрүтүнген 133 хураганнарны чангыс-даа чидириг чок камгалап алган, амгы хенчелеп төрүтүнген 54 хураганнарны база менди өстүрүп турар. Ол ышкаш өшкү кадарчызы Х. Сангак 1951 чылда хүлээп алганы 390 анай ам шупту бар, оон бо чайын төрүтүнген 56 анайлар база менди.

Колхозчу малчыннар Самбуу, Сангак олар чүгле бо чылын эки ажылдап турар эвес, мурнуку үелерден бээр-ле эки ажылдыг болуп, үргүлчү мактатырып келгеннер, оларның моон соңгаар-даа мурнакчылар болурунга чигзиниг турбас.

М. МИРЧИН.

Суму Совединиң он ийиги сессиязы

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң Көп-Сөөк суму Совединиң он ийи дугаар сессиязы болуп эрткен.

Сессияга бир чүүл айтырыг чугаалашкан база район Совединиң «Школа септелгезиниң дугайында» шиитпирин танышкан.

Бирги айтырыг талазы-биле «Тиилелге» колхозтуң даргазы эш Монгуш-оолдуң тараа ажаап алыышкынынга белеткелдер болгаш сиген кезилдезиниң чоруп турарының дугайында илеткелин дыңнаан.

Илеткелчиниң илеткелинден илерээни болза:

Колхозта ховунуң ийи бригадазы бар, ында 175 колхозчуларны быжыглаан. Колхоз бодунуң күжү-биле 300 гектар черниң тараазын кезеринче тараа кезер машинаны, 96 хол кадырын белеткээн. Оон өске арткан тарааны МТС-тиң боду чоруур ийи комбайннары-биле ажаап алыры планнатынган.

Комбайндан тараа сөөртүрүнге тараа урар хааржактарлыг 8 тергелиг аттарны тургузар.

Ажаап алыышкынның хову турлаанда 2 бажынны тудуп тургускан. Серилиг 3 шаңны база кылган. Ол ышкаш тараа чадып кургадыр черни белеткээн.

Ынчалза-даа сңладтың септелгези багай болгаш тараа урар шоодайлар, барбалар эвээш санныг. Тараа кургадыр чер кылыр деп планнатынган турда ол амга чедир кылдынмаан.

Малга четчир санныг быжыг чем суурнуң белеткели дыка кошкак. Силос салыр планны ажыр күүсетсе-даа белеткезе чогуур сиген планы ыракта чедир күүсетинмейн турар.

Колхозчуларда ажылга үнмес чоруктар бар. Оон уламындан 40 колхозчулар эрткен айларның дургузунда минимумун күүсетпээн.

Сессияга санал берген депутаттар «Тиилелге» колхозтуң баштаар чериниң колхозчуларны чогуур негелдезинге чедир удуртуп шыдавайн турарын, амгы үеде харыысалгалыг үе—ажаап алыышкынга белеткелдиң кошкак болганын шыңгыызыбиле илередип шүгүмчүлээн.

Ажаап алыышкынны кыска хуусаада, чидириг чокка ажаап алыр дээш, мал чениниң белеткелин долдур болгаш ажыр күүседир дээш бүгү күштү мобилизастаарының чугулазын айтып, организас-массалыг ажылдарны экижидерин депутаттар колхоз баштаар черинден негээннер.

Колхозта школа септелгези четпес кылдынган. Башкылар чурттаар бажың тудар тургаш, ону кылбаанын, оттулар ыяш четче белеткетинмээнин депутаттар боттарының саналдарынга илереткеннер.

Чугаалашкан айтырыгның талазы-биле делгеренгей шиитпирни сессия үндүрген.

Х. ТААН-ООЛ.

Колхоз библиотеказында

Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чыл ою» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери номга ынак болгаш ону бедин-биле үнелеп турарлар.

Ол көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бодунуң төрээн колхозунга эки дериглиг библиотеканы каш чыл бурнгаар организастааны ынчангаш таварылга эвес. Колхоз библиотеказының ном фондузу чыл санында дүргени-биле долдунуп келген болгаш ында ам политиканың, чечен-чогаалдың, көдээ ажыл-агыйның, эртем, техниканың үүзүн-баазын литературалары бар.

Колхозта партия эге организациязының үндүрген инициативазын барымдалап, колхоз баштаар чериниң шиитпири ёзугаар бо чылдың август эгезинде 837 рубльдиң чаа литератураларын немей саткаш, библиотекада дужааган. Библиотека ам 900 чыгам янзы-бүрү ном, брошюралар-лыг. Оларның элээн чамдык хуузун тыва дыл кырынга парлап үндүргүлээн чечен-чогаалдар, политиктиг номнар эжелеп турар.

Мурнунда көшкүн амыдыралдыг чораан, амгы колхозчу тыва тараачыннар ам ном чогаалга онза күштүү-биле ынакшып, чечен-чогаалдың литератураларын хандыкшылдыбиле номчуп турарлар. Олар номчаан чогаал бүрүзүнүң ужур-утказынга хамаарышкан тайылбырлыг беседаларны бот-боттарының аразынга үргүлчү чорудуп, ындыгындыг номнарны номчуур дугайында аразында бо-ла сүме кадышкан турарлар.

Колхоз библиотеказындан ном аптар, ортумак эртемниг комсомолчуларны шилип, сүмелээри болуртур. Олар чүгле кино үндүрүп чоруурундан аңгыда, организакчылар болгаш пропагандистер болур ужурлуг.

Чурттакчыларның негеп турарын ёзугаар кино көргүзүлгезин экижериниң бүгү аргалары бисте бүрүнү-биле бар. Ол негелдени күүседир чорук болза, кинофикация эргелелиниң организацияларының эң чугула, бирги ээлчегиниң хүлээлгези болур. Ынчаарга, Кызылга ам туттунар, чаа төлевилетинип турар кинотеатрның тудуун доктааткан хуусаазында бүрүн доозары база-ла бир улуг сорулгаларның бирээзи.

Ол чаа төлевилетинип турар кинотеатр болза, 350 ажыг олуттуг боорундан аңгыда ийи фойелерлиг кылдынар. Оларның бирээзинге оюн көргүзер чер болгаш буфет, номчулга залы турар. Ол кинотеатрның ажылдаар кино аппарады болза, эн болбаазын болгаш улуг күштүг, чаа болур.

Оон-биле чергелештир, көжүп чоруур киноларның транспортун бодунуу-биле болдурар, ол болза, оларның ажылын улам шынаржыдар, көдээ черлерге кино көргүзүлгезин экижидерин болдурар болгаш чурттакчы чонну культурлуу-биле үнелеп көөр чорукту хандырар. Амгы үеде Совет Эвилелинин кино кылыр студия черлеринде чаа, эки шынарлыг уран-чечен болгаш документальдыг кино-чуруктарны кылырының талазы-биле ажыл хайныышкынныг чоруп турар.

«Мосфильм» деп киностудия болза, шылгарангай орус флодовед адмирал Ушаковтуң дугайында ийи сериялыг, өөнүг кинону тыртгырып турар. База режиссёр Г. Александров—улуг орус композитор Глинканың дугайында кино-чурукту доозуп турар. Ус-дарган школаларының амыдыралын көргүскен «Баштайгы медээ» болгаш «Джамбул», «Садко» деп кино-чуруктар доостур чыгаан болгаш «Тараа кезилдези», «Ыраккы кызыгаар черде» дээш оон-даа өске кино-чуруктарны тыртырарынче эгелеп кирипкен.

Бистиң областың кино эргелелиниң сорулгазын күүседири-биле бистиң ап турар техниктиг хандырылгаларывыс болгаш сөөлгү чылдарның дургузунда кинонун тургустунуп келген репертуары болза, ажылды үндезини-биле экижидип, кино-чуруктарны көргүзериниң шынарын экижидериниң болгаш күрүненин доктааткан планын күүседириниң аргаларын биске берип турар.

Чурттакчы чонну кино көргүзүлгези-биле четче хандырар чорук болза, тергиин улуг чугула үүл болур. Кино болза, канчаар-даа аажок улуг агитация болгаш кижизидилгелиг ажылдарны боттандырып турар. «Кино совет эрге-чагырганың холунга турда, ол тергиин улуг, үнелеп четинмес күш болур» дээр дугайында эш И. В. Сталинның чугаазын утпайн, районнарның хөй-ниити организациялары болза, кинофикацияның органнарынга чогуур дузаламчыны бээри чугула.

Н. ХАНАШЕВИЧ,

области кинофикация эргелелиниң начальниги.

Кинофикацияның бистиң обласка моон соңгааргы перспективалары

Бистиң областың кино четкизи чыл келген тудум-на калбарып, турум киноларның саны көвүдеп, оларда мурнакчы совет кино урян-чүүлүнүң чаа-чаа чогаалдары хөйү-биле көргүстүнүп турар апарган. Чүгле сөөлгү бүдүн чартык чылдың дургузунда безин кинемотографияның Министерствозу бистиң областың чурттакчыларын кино көргүзүлгези-биле эки хандырар сорулганы күүседир дээш кино үндүрериниң 36 аппараттарын херекселдери-биле, 35 электри станцияжыгаштарын болгаш 9 автомашиналарны бистиң обласка берген.

Ол ышкаш кино үндүрер черлерни дерип-херексээринге, белен турар артык кезектерни садып алырынга болгаш кино үндүрер кадрларны өөредип белеткээринге база-ла хөй түннүг акша-хөреңгини берип келген.

Бо бүгү чүүлдериниң ачызы-биле областың чурттакчыларынга кино көргүзүүн чогууру-биле хандырар чорук элээн экижээн. Ам бистиң ырак районнарывыс—Тожунуң, Тере-Хөлдүң болгаш Мөнгүн-Тайганың чонунга кино хандырылгазын 1953 чылда улам экижидер деп сорулганы областың кинофикация эргелели бодунуң мурнунга салган. Ону чедип алыр төлээде, «Украина» дээр бичии хемчээлдиг, чаа кылдынган кино аппараттарын 15-ти, чиңгедир кылган электри шимчедикчилерни ол-ла районнарга тускайлап турар.

Бо ажылды херек кырынга боттандырарын чедип алыр болза, чүгле чурттакчы чонга кино көргүзүлгези экижиир эвес, харын-даа ыракузак, кадыр-беьрт черлерге болгаш балыкчыларның, анчыларның болгаш ыяш белеткелчилериниң-даа түр турлагларынга барып кино-чурукту экизи-биле көргүзери чедип алдынар.

Кино үндүреринин ол чаа алдынган аппараттарының онзаланчак ылгалдыг үүлү болза, бир бүдүн кинону чүгле чаңгыс көжегелиг кылдыр, сес-сес үүс метр ийи долгактар-биле көргүзүп шыдаарында болуп турар. Аппараттың бодунда-даа ындыг нарын, эмге-хаяажок будулчак үүлдер чок.

Ындыг-даа болза, техникапы мергежилдиг кадрлар-биле хандырар чорук эчис сорулганы чедип алырынга чугула. Ооң ужурундан амдыгааштан эгелээш, ындыг аппараттар-биле ажылдаар киномеханиктерни болгаш мотористерни белеткээр ажылды озалдадыышкын чокка эгелээри негетинип турар. Кинематография Министерствозу кадрларны бо чылдың ноябрьда өөредип эгелээрин чөпшээрээн.

Үстүнде адатынган районнарның партия, совет болгаш комсомол организацияларының сорулгазы болза, масса чоннуң ортузунга ол хире чугула ажылдарны мергежилдии-биле чорудуп шыдаар кылдыр өөренип

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

АВСТРИЯ-БИЛЕ КҮРҮНЕ КЕРЭЭЗИНИҢ ДАЙЗЫННАРЫНЫҢ ОПТУГ АРГАЛАРЫ

Совет чазак чоокта чаа Австри-биле күрүне керээзиниң дугайында айтырыгның талазы-биле АКШ, Великобритания болгаш Франция-ның чазактарына ноталар чоруткан. Ол ноталар болза, бодунуң утка шынарының талазы-биле барыын талакы үш улуг күрүнелериниң Австриге «кызырган керээ» деп адап турары саналдарынга совет чазактың харыызы болуп турар. Хамаарышпас болгаш демократтыг австри күрүнени катап тургузарынче угландырган Австри-биле күрүне керээзин чарарының айтырыын барыын талакы улуг күрүнелер үзер дээш оралдажып турарын совет нота база катап сойгалап илередип турар. 1948 чылда ССРЭ, АКШ болгаш Франция-ның Даштыкы Херектериниң Министрлериниң Москвага болган чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган декларацияга төрүүштүр Катышкан Штаттар, Англия болгаш Франция Австри-биле чарар күрүне керээзиниң төлевилелин боттарының «кызырган керээзи»-биле солуурун оралдажып турар.

Дөрт улуг күрүнелериниң катыжып хүлээп алганы Австри дугайында декларацияда олар «тускай хамаарышпас болгаш хостуг катап тургустунган Австрияны көөрүн күзеп турар бис» деп медеглээннер. 1945 чылда болган Потсдам конференциязының декларациязын болгаш шиитпирлерин ёзугаар ССРЭ, АКШ, Великобритания болгаш Франция-ның Даштыкы Херектериниң Министрлериниң 1946 чылдың декабрьда Нью-Йоркка болган чөвүлел хуралынга Австри-биле күрүне керээзиниң төлевилелин белеткээр дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Австри-биле күрүне керээзиниң төлевилелин чогаадып белеткээриниң талазы-биле сөөлгү чылдарның иштинде элээн улуг ажылдар чорутунган болгаш харын чамдык үүлдерден аңгыда, колдуунда кол айтырыгларның талазы-биле дугуржулга чедип алдынган турган. Ол ажылдың долузу-биле үзе шиитпирлетинмейн тыртылып туруп бергениниң чылдагааны болза, ёзулуг тускай хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузарынче угланган Совет чазактың саналдарын чугаалажып көөрүнден АКШ, Великобритания болгаш Франция-ның чазактары үргүлчү ойталап келгениниден болган. Ам барыын талакы үш улуг күрүнелер болза, күрүне керээзиниң шагда-ла ажылдан кылдынган болгаш дугуржуп алдынган үүлдеринге шуут чөрүшкек чаа «кызыргаги керээ» деп чүве чогаадырының оруу-биле баар дижи бергеннер. Ынчаарга ол «кызырган керээниң» төлевилелинде австри улуска демократтыг эргелерни болгаш хосталганы бербейн турар, демократтыг партияларга болгаш организацияларга хостуг ажылдаар эргени хандырып бербейн турар, тайбыңга болгаш демократияга удур организацияларның Австрийниң чурт-девискээринге турар чоруун хоругдаарын ында көрбейн турар деп чүвени Совет чазактың ноталарында тодаргай көргүскен.

Өске сөс-биле чугаалаарга, ол «кызырган керээниң» төлевилели хостуг болгаш тускай хамаарышпас Австрияны катап тургузарынче кандыг-даа талазы-биле угланмаан. Ол ындыг болур хамаан чок, харын агрессчи Атлантик эвилелинче ол чуртту киир тыртып алыр болгаш ону улам эндере чепсеглээринiң сорулгазын сүрүп турар. Үш улуг күрүнелер Австрияның барыын зоналарында шак ол политиканы ам херек кырында ёзулуг чорудуп турар.

Австрия талазы-биле АКШ-тың империалистиг планнарын тайбың талалакчыларының австри чөвүлелиниң чоокта чаа парлап үндүргени ак ном илередип турар. Австрия-ның барыын зоналарында дайын белеткелдерин чорудуп турарының дугайын ол номда кончуг тодаргайы-биле бижип көргүскен. Зальцбургта, Вальседе, Зиценхеймде болгаш оон-даа өске хоорайларда америк чепсектиг күштерии хандырарынга дыка хөй санныг казармаларны, боо-чепсек складтарын, мастерскааларны, шериг туруштарын болгаш аэродромнарны чепсеглеп тургузуп турар. Жандарм шериглерден аңгыда шеригниң өске-даа янзы-бүрү катыжышкыннарын организастап тургузуп турар.

Австрияның шериг-үлетпүр күчүзү катап тургустунуп турар, ону АКШ делегейниң чаа дайынын белеткээриниң сорулгазынга ажыглаарын бодап турар. 1948 чылда Австрия болгаш АКШ ийи аразында «экономика талазы-биле кады ажылдажылганың» керээзи деп адаар керээге ат салгандан бээр ол чуртту бүгү экономиказы Соңгу-Атлантик эвилелиниң дайын программазынче бүрүнү-биле кирген. Ооң түннелинде Австрияның үлетпүрүнүң тайбың адырлары кызыр-лып дүшкен болгаш а дайын белеткелинге холбашкан шериг бүдүрүлгелери улам-на калбарып турар.

Ол бүгүнүң дорт түннели болза, Австрияның ажылчы чоннарының экономнуг байдалының канчаар-даа аажок чидии-биле харыксырап дүшкени болуп турар. Ажыл чоктарның саны ай бүрүде ортумаа-биле 140—160 муң кижи чедип турар. Австрияның даштыкы садыының когаралы үзүк соксаал чогу-биле улам улгадып турар, ол эрткен чылын 1,5 миллиард шиллинг (австри акша—**Ред.**) когаралдыг турган болза, а бо чылдың чүгле баштайгы беш айларында—2,1 миллиард шиллинг когаралдыг болган. Австри чазактың талазындан херекке албайн, харын аңаа идиг берип өмээржип турарының хараазы-биле чуртта нацисчи идегеттер дыка идепкейжип турар апарган. Бо чылдың июльда австри эрге-чагыргалар мооң мурнунда нацистер чорааннарның мурнуку эрге дужаалдарын катап тывыспышаан, оларның ынчаардагы материал талазы-биле ышкынган когаралдарын дедир эгидип берген турар ужурлуг деп реакцылыг хоойлу хүлээп алган.

Шак мындыг байдал туруп турарының үезинде Австрия-биле чарар күрүне керээзиниң төлевилелин көрүп шиитпирлээрин дооскан турар чорук соңгаарлатынып болдунмас айтырыг болур. Совет чазак «кызырган керээге» удур болуп турар дугайын барыын талакы үш улуг күрүнелерге харыы ноталарында илереткен болгаш Австрия-биле күрүне керээзин чарарының белеткелдерин доозарынга бодунуң беленин медеглээн. Ооң-биле кады совет ноталар болза, АКШ-тын, Великобританияның болгаш Франция-ның чазактары боттарының «кызырган керээ» деп адап турар саналдарындан ойталаарының эргежок чугулазын ында айтып турар.

Совет Эвилели бүгү делегейниң мурнунга бодунга алган хүлээлгелериниң дугайында шынчы ээ бооп турушпушаан, тускай хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургузары дээш чайгылыш чок туржуп турар. «Эстеррейхише фольксштимме» деп австри солуннуң бижип турары болза: «совет чазак болза, 1943 чылдагы Москва декларациязынга алдынган хүлээлгелерни ам үеде херек кырында күүседип турар карачангыс чазак ол». Ындыг турда барыын талакы үш улуг күрүнелер болза, күрүне керээзиниң шагда-ла шаа-биле оралдажып турар tvp.

ЧЕПСЕК ДҮЖҮРЕРИНИҢ ДАЙЗЫННАРЫНЫҢ БҮТПЕЙН ТУРАР ОПТУГ АРГАЛАРЫ

Чепсеглээшкинни дүжүрер дугайында айтырыг ам үеде бүгү-делегейниң улустарының амыдыралының эң чугула айтырыгларының бирээзи болуп турар. Ол делегейниң бүгү чурттарының үүс-үүс миллион бөдүүн кижилериниң амыдыралчы эрге-ажыктарынга дээп турар. Ынчангаш КНО-нуң чепсек дүжүрер талазы-биле комиссиязының ажыл-чорудулгазынче бүгү-делегейниң хөй-ниитизи канчаар-даа аажок улуг кичээнгей сонуургалын салып турары таварылга эвес.

Чепсек дүжүрер дугайында айтырыгда бот-бодунга удур политиктиг кандыг ийи шугумнар бар болуп гурарын ол комиссияның дыка үр үениң дургузунда үргүлчүлеп келген ажылы көргүскен. Атомнуг чепсекти болгаш массалыы-биле өлүрүп кырарының өске-даа чепсектерин чугаа чок хоругдаарын болгаш база ол хоругдалга бүгү-делегейниң шыңгыы контролюн тургузарын көрүп турар, а база ол ышкаш беш улуг күрүнелериниң шериг чепсектерин болгаш чепсектиг күштериниң үштүң бир кезиин бир чыл хуусааның иштинде кызырып дүжүрерин саналдап турар Совет Эвилелиниң шынчы политиказы туруп турар.

Делегейниң миллион-миллион бөдүүн кижилериниң деткимчезин ап турар ол политикага удур барыын талакы улуг күрүнелериниң политиказы туруп турар. Ол политика чепсек дүжүрериниң талазы-биле комиссияның ажылын үзеринче, атомнуг чепсекти хоругдаарын херек кырынга болдурбазынче угланган политика болуп турар. АКШ болгаш ооң хамаарылгалыг барыын талакы улуг күрүнелериниң политиказы туруп турар. Ол политика чепсек дүжүрериниң талазы-биле комиссияның ажылын үзеринче, атомнуг чепсекти хоругдаарын херек кырынга болдурбазынче угланган политика болуп турар. АКШ болгаш аңаа хамаарылгалыг барыын талакы улуг күрүнелери чепсекти дүжүрери болгаш атомнуг бомбаны хоругдаары үүлдүг деп аас кырында чөпшээрешкен ышкаш бооп турза-даа, чогум херек кырында олар ол хемчеглерни боттандырарынга шаптык ужураштырып, янзы-бүгү оптуг кажар аргаларны хереглеп турар.

Ол ак-сеткилдиг эвес политиканы улам-на тодарадып турар бир чижек болза, КНО-нуң чепсек дүжүрер талазы-биле комиссиязының август 12-де болган хуралынга америк төлээ Коэнниң АКШ, Англия болгаш Франция-ның чазактарының мурнундан киирип келгени «немелде саналдар» деп адап турар саналы болур. Ол санал дээрге, барыын талакы улуг күрүнелериниң чоокта чаа база-ла киирип турганы чепсектиг күштерниң «максималдыг деннелин» тургузар деп саналынга «немелде» болуп турарындан өске чүве чок.

Чепсектиг күштерниң «максималдыг деннелин» тургузар дугайында ол саналдарда чепсек дүжүрерин херек кырынга боттандырарының чүткүлү-биле дүгжүп турар бичиидаа чүвези чок. Ол дээрге, барыып талакы улуг күрүнелериниң, хамыктың мурнунда АКШ-тың болгаш Англияның эндере чепсеглеп алган чепсектиг күштерин дүрүмчүдүп алыр дээн багай көжегелетинген оралдажыышкын-дыр. Ынчаарга ол саналдарда атомнуг болгаш бактериологтуг чепсектерни хоругдаар дугайында айтырыгны шуут ыыттавайн оюп эрттип турар.

КНО-нуң чепсек дүжүрер талазы-биле комиссиязында совет төлээ Я. А. Малик чепсек дүжүрериниң дайзыннарының эзлчеглиг оптуг аргаларын илеретпишаан, ийи чижек көргүскен. Чепсектиг күштериниң үштүң бир кезиин кызырып дүжүрерин көрүп турар совет санал болза, чижээлеп ап көөрге, Англия-ның чепсектиг күштериниң шериг составы 600—620 муң кижиден эртпес турзун дээш, ооң амгы турар составындан 320 муң кижини кызырарын көрүп турар. Ынчаарга барыын талакы улуг күрүнелериниң чаа киирип турар саналы-биле болза, Англияның чепсектиг күштериниң деннелин 800 муң кижиге тургузар деп көрүп турар, ол дээрге, Англияның амгы үеде херек кырында бар турар шериглериниң саны болуп турар. Ол ышкаш Франция-ны база шак ындыг —ооң чепсектиг күштерингe кандыг-даа кызырылда чорутпас деп бодап турарлар. Моон алгаш көөрге, барыын талакы улуг күрүнелериниң «немелде саналдары» кандыг-даа чепсек дүжүрүлгезин көрбейн турар болгаш харын хөй-ниитиниң кичээнгей хайгааралын алаактырып будулдурар дээш чорудуп турар оптуг арга деп чүве тодаргай-дыр.

Ынчалза-даа, бүгү чурттарының улус массалары дайын кыпсыкчыларының чимзенишкиннерин серемчилелдин-биле хайгаарап көрүп турар. Барыын талакы улуг күрүнелериниң башкарыкчы бөлүктери кандыг-даа оптуг авыяазыннарны хереглеп турза, олар боттарының дайзын арын-шырайын улус чоннардан чажырып шыдавастар.

ЯПОН УЛУС ТАЙБЫҢ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДЕ

Бо чылдың август 6-да Токионуң хоорай чанында Ирумагава деп черге элээн каш муң кижи киржикчилиг тайбың камгалалының байырлалы болган.

Боттарының ол белен чоруун япон улус демиселдиң янзы-бүрү хевирлери-биле илередип турар. Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанда япон патриоттар 6,4 миллион кижиниң хол үжүктерин чыып алган. Олар чуртка шериг албанын ыяавыла эрттириниң хоойлузун үндүргенинге күштүү-биле удурланып турар. Ол удурланыышкынның негелдезиниң адаанда ам Японияның 400 муң ажыг чурттакчылары аттарын салганнар. «Родося» деп солуннуң медээлеп турары-биле алырга, Хираката хоорайның бөлүк патриоттары ында ок-чемзек бүдүрүп кылып турар улуг бүдүрүлге черинче халдаашкын кылгаш, ооң хамык шериг-херекселдерин үреп каапкаш барган болуп турар. Азия болгаш Оожум океан чурттарының тайбың талалакчыларының бо чылдың сентябрьде Пекинге болур конгрезинге белеткелдер чорудары болуп турар. Тайбың талалакчыларының чер-черде чоруп турар хуралдарындан ол конгресске Япониядан баар төлээлерни идип үндүрүп турар. Төлээлериниң конгресске баарын хандырары-биле ам үеде бүгү чоннуң ортузунда акша хөрөнги чыылдазы чоруп турар.

П. РЫСАКОВ.

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадылы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының август 23-те медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле дайзынга удур камгалалдың тулчуушкуннарын чорудуп турар Эрткен хүннүң дургузунда фронтуларга онза өскерилгелер болбаан.

Август 23-те дайзынның самолёттарын кедеп адар-адыгжы анчыларның отрядтары дайзынның 2 самолёдун аңдара аткан.

* * *

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының август 24-те медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектери-биле кады фронтунуң тус-тус участоктарынга ол черлеринге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чоруткан. Фронтуларга кандыг-даа онза өскерлиишкиннер болбаан.

(СЭТА).

—⊙—

Египетте байдалдар

БЕЙРУТ. Бейруттуң радиозунуң болгаш парлалгазының медээлеп турары болза, август 21-де Египеттиң тускай шериг трибуналы ажыл соксадыышкынынга болгаш чыскаалдарга киржип турган Кафр Эд-Даварның пөс-таавычыларының «херээниң» талазы-биле шиитклели үндүрген. Ол шиитклели бадыладыр-биле ону Египеттиң чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал Нагибче дамчыдып берген.

Парлалганың айтып турары болза, кол буруудадыкчы 29 ажылчыннарның бирээзи назы четпээн (ол 11 харлыг) болган ужурундан арткан 28 ажылчыннарны шаажылап өлүрерин негээн.

БЕЙРУТ. «Телеграф» солуннуң медээлеп турары болза, Ливанның ажылчыннары болгаш бүгү араб чурттары египет чазакче Кафр Эд-Даварның пөс-таавычыларын шаажылаар деп шиитклениге удурланыышкынның телеграммаларын чорударын үргүлчүлеп турарлар. Бейруттуң кыдыында Аш-шиях деп пөстаавы районунуң ажылчыннары Египеттиң премьер-министринче удурланыышкынның бижиин чоруткан. Ол бижикте ажылчыннарны шаажылаар деп шиитклениң узуткаарын болгаш кара-бажыңнатырганнарны хостап үндүрерин негеп турар.

«Телеграф» солуннуң редакциязынга Бейрут районнуң болгаш Ливанның өске-даа хоорайларның ажылчыннарының хөй санныг төлээлери кээп турар. Олар египет пөстаавычыларны ужур-дүрүм чок ёзубиле аажылап турарынга удурланыышкынын илередип турар болгаш кара-бажыңнатырганнарны хостадып үндүрерин шыңгызы-биле негеп турар.

(СЭТА).

Египетте тудуп хоругдаашкыннар

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Каирдан медээлеп турары болза, август 22-де сөөлгү неделяда египет полиция дөрт дугааргы аглаашкынны чоруткан. Ооң сорулгазы болза, коммунистиг организацияларны чок кылып чылча-шавары болуп турар. Каир чоогунда Эль-Куббага полиция үш египет студентилерни болгаш бир садыгжыны тудуп хоругдаан.

Ол ышкаш Каирниң «Семирамис» деп хеп даараар черин, август 21-де тудуп хоругдатырган француз журналист Роже Вайянның турган черин полиция үжеп чиндилге кылган.

(СЭТА).

АКШ-та дагжыларның ажыл-соксадыышкыны

ЛОНДОН. Монреальдың радиозунуң дамчыдып турары болза, сөөлгү он чылдарның дургузунда АКШ-тың шахталарынга болгулаан таварылгаларның түннелинде өлген шахтёрларга алдар кылдыр АКШ-тың чартык миллион дагжылары 10 хонуктуң ажылын август 23-те соксаткан.

Дагжыларның катышкан профэвилели ол 10 хонукту дагжыларның күш-ажыл камгалалын экижиде-ринге ажыглаарын бүдүрүлге эзелеринге саналдаан.

(СЭТА).

Вьетнам улус бодунуң национал байырлалынга белеткенип турар

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң медээлеп турары болза, Бүгү Вьетнамда Демократтыг Вьетнам Республиканың тургустунганындан бээр чеди чыл болган оюн байырлап эртпиринге белеткел калбарган. 7 чыл мурнунда, 1945 чылдың августа вьетнам улус Хо Ши Мининиң удуртулгазы-биле эргечагырганы бодунуң холунга алган. 1945 чылдың сентябрь 2-де Хо Ши Мин Вьетнамның Демократтыг Республиказының тургустунганын чарлаан.

Вьетнам улустуң Лаостуң болгаш Камбоджиниң улустары-биле эвилелдежип алгаш француз колонизаторларга болгаш америк империалистерге удур маадырлыг демисели хүн-бүрүде күштелип турар. «Вьетнамның үнү» деп радиостанцияның демдеглеп турары болза: «бистиң улузувус удурланыышкынның шимчээшкининиң тыптып келген үезинден бээр каңналып-дадыга берген болгаш быжыга берген, ынчангаш хүн-бүрү-ле күштүг болуп турар».

Тайбың камгалалының Вьетнам комитединиң даргазы доктор Ледин Тамның «Куу Куок» («национал камгалалы») солунда бижип турары болза: «Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш делегейниң ийи дугаар дайынындан бээр япон империализмге удур тулчуп турган вьетнам улус ам бо үеде француз колонизаторларга удур шыңгыы тулчуушкуннарны чорудуп турар. Вьетнамда удурланыышкынның шимчээшкини болза, Совет Эвилелиниң баштап турары тайбыңның болгаш демократтияның лагериниң өске-даа акыдуңма улустарының маадырлыг демисели-биле сырый харылзаалыг. Америк империализмге удур идепкейлии-биле удурланып турар Кореяның, Кыдаттың болгаш Японияның маадырлыг улустары-биле бодунуң эп-сеткил катыжыышкынныын Вьетнам улус илередип турар. Ол ышкаш Вьетнам улус империалистиг дарлалга болгаш мөлчүгделге удур туржуп турар Азияның болгаш Оожум океанның өске-даа улустары-биле эп-сеткил катыжыышкынныын илередип турарлар».

(СЭТА).

Француз патриотту ужур-дүрүм чокка шииткени

ПАРИЖ. Тайбың дээш демиселдиң киржикчизи, француз патриот Жанна Бержени француз колониалдыг эрге-чагыргаларның кара-турызында шиидип турарының дугайында «Юманите» солун бижээн.

Жанна Бержениң 1939 чылга чедир чурттап турганы болгаш япон эжелелге удурланыышкынның шимчээшкининге киришкен дээш 1942 чылда кара-бажыңга шиитирген чери—Сайгоннуң шериг трибуналы Вьетнамның Демократтыг Республиказы-биле тайбың кереэзин чарарын негеп турар журналды бүдүн чартык чылдың мурнунда парлап эгелээн дээш ол алдарлыг патриотту 20 чылда кара-бажыңга хоругдап шииткен.

Ол хире кадыг-дошкун шиидилгени кылырынга кандыг-даа барымдаа, үндезин чок болуп турар Сайгоннуң шериг трибуналы болза, «армияны болгаш нацияны деморализастап турар» деп хоозун буруудадыышкынны көдүрүп келген. Сайгоннуң кара-бажыңынга бүдүн чартык чылда хоругдатырган соонда Жанна Бержени Марсельге эккелгеш база-ла кара-бажыңнап чаан.

Марсельге болгаш патриотгуң төрээн чери Эро департаментиге чурттакчыларның анчызыныышкынын ол шиидилге болдурган деп ук солун бижип турар. Ол девискээрлерде алдарлыг патриотту камгалаарының комитеттерин тургускулаан. Сайгоннуң шериг трибуналының үндүрген ужур-дүрүм чок шиидилгени солууру болгаш Жанна Бержени доп-дораан хостаары дээш демисежиринче француз ажылчы чоннарны «Юманите» кыйгырып турар.

(СЭТА).

БУТ-БӨМБҮҮ

Шахтёрларның тиилелгези

Августуң 25-те Кызылдың стадионунга Кызылдың «Искра» деп бутбөмбүүнүң командазы-биле Черногорскиниң «Шахтёр» деп команда-ның аразында маргылдаа болган.

Ойнаашкынның шуут-ла эгезинден тура аалчылар бөмбүктү мергежилдии-биле чугбушаан, кызылчыларның хаалгазының аскынга чедире бергеш киир тепкен. Сан—1:0 апарган.

Шөлдүң ээлери—искрачылар санны деннештирип алыр дээш бүгү күжүн үндүрүп турза-даа кандыг-даа түннелди чедип ап шыдавайн турганнар. Олар 25 хире минуттуң дургузунда шахтёрларның хаалгазының эжиинге демисежип турган хирезинде-ле бөмбүктү чаңгыс-даа катап киирип шыдавааннар.

«Искранын» халдакчылары үүлге боттары ойнаан боордан башка ойнакчыларның дузазын албаан, ынчангаш шахтёржулар оларның чаза тавары-ышкынын кончуг белени-биле битүр шаан турган.

Ойнаашкынның бирги чартында кызылчылар санны деннештирип чадап кааннар, а харын-даа аалчылар ам база бир удаа киир тептер аргалыг болганнар. 2:0 сан-биле оюнуң бирги чартыы доозулган.

Часпарлаашкынның соонда шахтёржуларның ойнаашкыны мурнундагызындан-даа артык дүрген темпилиг апарган болгаш туруп-бакыраан искрачыларның хаалгазынче база 2 удаа киир тепкеннер.

Ол удаанның ужуражыышкынынга Черногорскиниң «Шахтёру» 4:0 сан-биле удуп алган.

В. ЧЕМКОВ.

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың август 24-те үнген № 166 «Шын» солунда парлатынган партияның өскерткен Уставының төлевилелиниң VII эгезинде 52 дугаар үүлдү: «52. Хоорай, район комитединиң пленумун айда бирээден эвээш эвес катап чыылдырар» деп чазап номчуур-дур.

Харыысалгалыг редактор Ө. А. ТОЛГАР-ООЛ.

УРУГЛАРНЫҢ КАДЫЫН КАМГАЛАҢАР!

КЫЖЫК ААРЫГ — ургларның амыдыралынга кончуг айыылдыг. Чайын ургларның эмерин соксатпаңар!

ЭМИГ СҮДҮ — кыжык аарыгны болдурбазының болгаш эмнээриниң эң эки аргазы.

Эмиг эмер ургларны эмчиниң томуйлаанын ёзугаар эмзиринер.

Эмзиреринерниң аразында хайындырган сүттү ижиртиңер.

Боттарынарның болгаш ургларынарның холдарын үргүлчү чуңар. Эмзирер мурнуңарда изиг суг-бире эмиинер чуңар.

Шала кырынче барып ушкан ургларны ойнаар үүлдерни ыяавыла чуңар.

Ургларны эмин эрттир изирниктир шуглаваңар!

Изиг үеде бичии ургну чиик кылдыр хепкерип, эмчиниң айытканы ёзугаар хүнге, арыг агаарга хөй тудуңар.

Чурттап турар черинерни салгынга каксыңар!

Ургларны, оларның чемин болгаш аяқ-савазын халдавырлыг аарыгларның тарадыкчызы — сээктерден камгалаңар.

Бичии ургларны кыжыктап болгаш куза бээрге — доп-дораан эмчиге барынар!

Тыва областың санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орлакчызының, партийжи амыдырал, культура амыдырал болгаш уран-чүүл киллистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, кедээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң —3—68, иштики информация, бухгалтерияның —3—65.

Облкүүскомнуң типографиязы.

Б01583.